

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 10/2000 vp

Hallituksen esitys laiksi valtiontalouden tarkastusvirastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 24 päivänä toukokuuta 2000 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi valtiontalouden tarkastusvirastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 39/2000 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslaki-valiokunta ja hallintovaliokunta ovat antaneet asiasta lausuntonsa. Lausunnot PeVL 19/2000 vp ja HaVL 9/2000 vp ovat tämän mietinnön liitteinä.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa.

Asiantuntijat

Hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuultavina

- VTV 2001 -toimikunnan puheenjohtaja Jouni Vainio
- hallintojohtaja Kari T. Ahonen, eduskunta
- budjettipäällikkö Timo Viherkenttä ja hallitusneuvos Vellamo Kivistö, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Jyrki Jauhiainen ja lainsäädäntöneuvos Anna-Riitta Wallin, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Timo Kaisanlahti, kauppa- ja teollisuusministeriö

- apulaisosastopäällikkö Tuulikki Haikarainen ja hallitussihteeri Matti Pulkkinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- tarkastusneuvos Mauri Lehmusto ja hallintoylitarkastaja Kaj Laine, valtiontilintarkastajain kanslia
- pääjohtaja Tapio Leskinen ja erillisyyksikön päällikkö Mikko Koironen, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- osastopäällikkö Erkki Meriläinen, Kansaneläkelaitos
- KHT-tilintarkastaja Hannu Koskinen, KHT-yhdistys ry
- ylitarkastaja Juha Pekka Niemi, JHTT-yhdistys ry
- varapuheenjohtaja Ari Apilo, Eduskunnan virkamiesyhdistys ry
- puheenjohtaja Heikki Vaakanainen, Eduskunnan ammattiosasto ry
- varaluottamusmies Risto Palo, Valtiontalouden tarkastusviraston virkamiesyhdistys ry
- tutkija Pertti Eilavaara
- HT, professori Arvo Myllymäki
- OTT, professori Olli Mäenpää.

Lisäksi hallinto- ja tarkastusjaosto on saanut kirjalliset lausunnot seuraavilta tahoilta

- Raha-automaattiyhdistys
- Rahoitustarkastus
- Leonia Oyj
- Suomen Pankkiyhdistys
- Valtiontalouden tarkastusviraston akavalaisiin liittoihin kuuluvat henkilöt.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtiontalouden tarkastusvirastosta. Laissa säädetäisiin tarkastusviraston asemasta, tehtävistä ja niihin liittyvistä oikeuksista sekä tarkastusviraston hallinnosta ja virkamiehistä.

Uuden, 1.3.2000 voimaan tulleen perustuslain mukaan valtion taloudenhoidon ja valtion talousarvion noudattamisen tarkastamista varten eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtiontalouden tarkastusvirasto. Esityksen tavoitteena on järjestää tarkastusviraston asema ja toiminta siten, että perustuslaissa virastolle asetettu riippumattomuusvaatimus toteutuu.

Tarkastusviraston tehtäviin tai tarkastusoikeuteen ei ehdoteta merkittäviä muutoksia. Tarkastusoikeuden piiriin ei edelleenkään kuuluisi eduskunnan taloudenhoito, eduskunnan vastattavana olevat rahastot, Suomen Pankki eikä Kansaneläkelaitos. Tarkastusoikeus ehdotetaan kuitenkin laajennettavaksi yhteisöihin ja muihin oikeushenkilöihin, jotka ovat saaneet valtiolta luvan kerätä varoja tiettyyn tarkoitukseen valtion viranomaisten käytettäväksi tai edelleen jaettavaksi, taikka joiden hoidettavaksi on uskottu valtion varojen ja omaisuuden hoitoa koskevia tehtäviä. Tarkastusoikeus laajenisi myös valtion tukitoimien osalta.

Tarkastusvirasto antaisi eduskunnalle vuosittain kertomuksen toiminnastaan ja tarvittaessa erilliskertomuksia. Valtioneuvosto ja sen alainen hallinto saisivat käyttöönsä valtiontalouden ulkoisen tarkastuksen tulokset nykyisen käytännön mukaisesti.

Tarkastusvirastoa johtaisi pääjohtaja, jonka eduskunta 1.3.2000 voimaan tulleen eduskunnan uuden työjärjestyksen mukaan valitsee sen jälkeen, kun virka on ollut haettavana ja valtiovarainvaliokunta on arvioinut hakijoita.

Tarkastusviraston virkamiehiä koskisi pääsääntöisesti eduskunnan virkamiehistä annettu laki. Virkamiehet ja heidän virkansa, lukuun ottamatta pääjohtajan virkaa, siirtyisivät eduskunnan yhteydessä olevaan tarkastusvirastoon.

Esityksessä ehdotetaan 12 muun lain muuttamista. Muutokset johtuvat lähinnä viraston organisatorisen aseman muuttumisesta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001. Pääjohtajan virka tarkastusvirastoon voitaisiin kuitenkin perustaa jo 31 päivästä joulukuuta 2000 lukien, minkä vuoksi asia liittyy valtion vuoden 2000 lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Suomen perustuslain (731/1999) 90 §:ssä säilytettiin valtiontalouden ulkoisen valvonnan ja tarkastuksen dualistinen järjestelmä, jossa eduskunta valtioneuvoston tarkastajien välityksellä valvoo ja valtiontalouden tarkastusvirasto tarkastaa valtion taloudenhoitoa ja valtion talousarvion noudattamista.

Valtiontalouden ulkoisen finanssivalvonnan dualismin säilyttäminen merkitsee tarkastusviraston tehtävien selkiyttämistarvetta suhteessa valtioneuvoston tarkastajiin. Tällöin merkittäväksi tulee muun muassa ero valvonnan ja tarkastuksen

välillä. Valvonta on yläkäsite, joka useimmiten sisältää myös tarkastuksen. Tarkastus on käsitteenä täsmällisempi kuin valvonta. Valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevassa lakiehdotuksessa näkyy selkeästi viraston tarkastustehtävä. Valiokunta pitää johdonmukaisena, että samanaikaisesti on annettu myös puhemiesneuvoston ehdotus valtioneuvoston tarkastajien johtosäännön uudistamiseksi (PNE 2/2000 vp). Edellä todetun työnjaon mukaisesti johtosääntö painottuu valtioneuvoston tarkastajien toiminnan valvontanäkökulmaan.

Valtiontalouden finanssivalvonnassa on edelleen tiettyä päällekkäisyyttä. Yhtäältä päällekkä-

käisyys koskee sisäistä ja ulkoista valvontaa. Toisaalta ulkoisessa valvonnassa ja tarkastuksessa voi syntyä käytännön tilanteissa päällekkäisyyttä valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston toiminnan välillä. Valiokunta painottaakin kiinteän yhteistoiminnan merkitystä näiden organien välillä resurssien mahdollisimman tarkoituksenmukaisen hyödyntämisen näkökulmasta. Yhteistyö on aiempaaikin luontevampaa valtiontalouden tarkastusviraston siirtyessä eduskunnan yhteyteen.

Hallituksen esityksen keskeisenä sisältönä on tarkastusviraston asemaa, tehtäviä, tarkastusvaltuuksia, tarkastusten suorittamista, kertomusmenettelyä, viraston hallintoa sekä virkamiehiä ja virkoja koskeva laki valtiontalouden tarkastusvirastosta. Valtiovarainvaliokunta on keskittynyt ennen muuta tämän lain arviointiin.

Hallituksen esityksessä on todettu, että ehdotuksen täytäntöönpanosta aiheutunee jossain määrin menoihin lisäystä, joka tulee ottaa huomioon valmisteltaessa eduskunnan ja tarkastusviraston vuoden 2001 talousarviota. Ottaen huomioon käytettävissä ollut varsin lyhyt esityksen käsittelyaika valtiovarainvaliokunnalla ei ole ollut mahdollisuutta erityisen tarkasti arvioida sille toimitettuja tarkastusviraston talousarviotavoitteita vuodelle 2001. Valtiovarainvaliokunta viittaa kansliatoimikunnan asettaman VTV/EK-integraatiotoimikunnan muistioon ja katsoo, että esimerkiksi palvelussuhteiden kehittämiseen ja muuhun talousarviovalmisteluun liittyvät asiat kuuluvat ensisijaisesti virastolle itselleen ja kansliatoimikunnalle. Valtiovarainvaliokunta ottaa näihin kantaa käsitellessään aikanaan tarkastusviraston talousarviota eduskunnan talousarvioesityksen osana.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta

1 §. Asema ja tehtävät. Perustuslain mukaan eduskunnan yhteydessä on riippumaton valtiontalouden tarkastusvirasto. Hallituksen esityksessä on pyritty antamaan sisältö perustuslain riippumattomuutta korostavalle säännökselle sekä

tarkastusviraston asemalle suhteessa eduskuntaan.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, kansainvälisesti hyväksytyt suuntaviivat jakavat riippumattomuuden toiminnalliseen ja hallinnolliseen riippumattomuuteen, joista toiminnallista riippumattomuutta voidaan pitää ensisijaisena. Valtiovarainvaliokunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että tarkastusvirasto siirretään pois toimeenpanovallan alaisuudesta siten, että se on kaikilta osin riippumaton tarkastettavistaan. Toiminnallinen riippumattomuus on järjestetty siten, että tarkastusvirasto vahvistaisi itsenäisesti tarkastussuunnitelmansa ja päättäisi tarkastusten kohdentamisesta, suorittamisesta ja tarkastuksissa tarvittavista asiakirjoista ja tiedoista sekä tarkastusten raportoinneista. Esityksen mukaiset tietojensaantioikeudet osaltaan vahvistavat riippumattomuutta. Tarkastusvirastolle ei myöskään voitaisi antaa enää tehtäviä muutoin kuin lailla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että eduskunnan yhteydessäkin viraston on toimitettava perustuslain 90 §:n 2 momentin tarkoittamalla tavalla riippumattomasti.

Kuten perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut, tarkastusviraston hallinnollisen riippumattomuuden kannalta on merkityksellistä, että virasto on eduskunnan yhteydessä ja että viraston asemasta ja tehtävistä säädetään tarkemmin lailla. Tarkastusviraston perustuslaissa vahvistettu riippumattomuus tulee toisaalta ottaa asianmukaisesti huomioon säädettäessä virastosta lailla.

Tarkastusvirastosta muodostettaisiin eduskunnan yhteydessä oleva erillinen hallintoyksikkö ja tilivirasto. Tässä mielessä sen asema poikkeaisi eduskunnan muista virastoista ja laitoksista. Esimerkiksi se, että tarkastusviraston talousarvio olisi osa eduskunnan talousarviota, ei olisi ristiriidassa riippumattomuusvaatimuksen kanssa. Riippumaton asema sallisi eduskunnan virkamieslain mukaisen palvelussuhdeasioiden neuvottelumenettelyn ja yhteistoimintamenettelyn soveltamisen viraston virkamiehiin. Se ei estäisi myöskään eduskuntaa tuottamasta keskitetysti eräitä palveluja, joista tarkastusvirastonkin virkamiehet pääsisivät osallisiksi.

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että riippumattomuusvaatimus on valtiontalouden tarkastusvirastolle asetettu perustuslaissa, joten asialle on pantava erityistä painoa. Tarkastusvirastoa ei voida siten säännöstimisessä kovin pitkälle verrata muihin eduskunnan yhteydessä toimiviin viirastoihin ja laitoksiin.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että tarkastusvirasto toimii myös Euroopan yhteisöjen tilintarkastustuomioistuimen kansallisenä yhteistyöviranomaisena. Tarkastusvirasto myös osallistuu tilintarkastustuomioistuimen tarkastuksiin tarkkailijan ominaisuudessa. Samoin yhteiset tarkastukset ovat mahdollisia. Valiokunta ei pidä näiden seikkojen toteamista 1 §:n säännöksessä tarpeellisenä.

2 §. Tarkastusoikeus. Hallituksen esityksen mukaan tarkastusviraston tehtävät eivät varsinaisesti muuttuisi eduskunnan yhteyteen siirtymisen yhteydessä. Tarkastuksen piiriin tulisivat pääsääntöisesti kaikki ne, jotka saavat valtiolta varoja tai muunlaista taloudellista tukea tai etua. Tarkastusviraston toimivaltaa esitetään laajennettavaksi myös Raha-automaattiyhdistys ry:n osalta ja toisaalta tarkennettavaksi valtioonemistöisten osakeyhtiöitten toiminnan tarkastamisessa.

Esityksen mukaan tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa valtion määräysvallassa olevia ja muita mainittuja yhtiöitä erityisesti sen selvittämiseksi, miten valtion omistajaohjausta ja osakasvaltaa on käytetty. Perustelujen mukaan lainkohdan sanamuoto suuntaisi tarkastusviraston toimet ensisijaisesti valtion omistajaohjauksen ja osakasvallan käytön tarkastamiseen, mutta mahdollistaisi tarvittaessa myös laajemman tarkastuksen.

Valtionyhtiöiden toiminnan tarkastusta koskevan lain säätämisen jälkeen tilanne valtionyhtiöiden kohdalla on olennaisesti muuttunut erityisesti kansainvälistymisen, omistuspohjan muutosten, pörssiin listautumisen ja kilpailurajoitusten poistumisen johdosta. Toisaalta yhtiöiden määrä on lisääntynyt ja toimintaa harjoitetaan yleensä konsernimuotoisena. Tarkastusviraston tarkastuksen suuntaaminen nykyisissä

säännöksissä edellytetyn mukaisesti siten, että erityisesti kiinnitetään huomiota yhtiön varojen käytön ja sijoitusten tarkoituksenmukaisuuteen, ei ole enää nykytilanteessa yleensä käytännössä mahdollista.

Valtionyhtiöillä on edelleen yhteiskunnallista merkitystä ja niihin on sitoutunut huomattava määrä valtion varallisuutta. Valtio-omistajan asiana on muun muassa huolehtia siitä, että yhtiöiden toiminta on kannattavaa, yhtiöihin sitotulle pääomalle saadaan riittävä tuotto, yhtiöiden pääomahuollosta huolehditaan ja että omaisuuden liittyvät velvoitteet ja oikeudet muutoinkin toteutetaan.

Omistajaohjauksen ja osakasvallan käytön kehittämiseen on saadun selvityksen mukaan kiinnitetty viime vuosina erityistä huomiota. Tarkastustoiminnan tehtävänä olisi tuottaa tietoa siitä, miten valtion varallisuutta on hoidettu ja miten omaisuuteen liittyvien velvoitteiden täyttämässä ja oikeuksien hyödyntämisessä on menetelty. Tarkastuksen toteuttamiseksi tarvitaan tietoa myös yhtiön toiminnan onnistumisesta, yhtiön kannattavuudesta ja taloudellisesta tilasta. Tämä edellyttää tarkastusoikeutta paitsi ao. viranomaisiin, myös yhtiöön. Nykytilanteessa tarkastustarve painottuu hallituksen esityksessä todetulla tavalla erityisesti valtion omistajaohjaukseen ja osakasvallan käyttöön, mutta tarvetta voi esiintyä valtiontaloudellisiin näkökohdin myös laajempaan tarkastukseen.

Tarkastusoikeus ehdotetaan esityksessä laajennettavaksi kaikkiin yhteisöihin, jotka ovat saaneet valtiolta luvan hankkia varoja tiettyyn tarkoitukseen valtion viranomaisten käytettäväksi tai edelleen jaettavaksi. Valtioonemistöisenä osakeyhtiönä Veikkaus Oy kuuluu tarkastusviraston tarkastusoikeuden piiriin. Suomen Hippos ry:lle on myönnetty valtion talousarvion varoista avustusta hevostalouden edistämiseen, josta johtuen se on ollut tältä osin tarkastusviraston valtionaputarkastuksen piirissä. Hallituksen esitys merkitsee tarkastuksen näkökulman ja kohdentumisen laajentumista nykyisestä Veikkaus Oy:n ja Hippos ry:n osalta. Raha-automaattiyhdistyksen tarkastus ei sen sijaan miltään osin tällä hetkellä kuulu tarkastusviras-

ton toimivaltaan, joten tältä osin tarkastusoikeuden laajentuminen olisi merkittävä muutos. Rahapeliyhteisöt tulouttavat valtion talousarvioon esimerkiksi kuluvana vuonna yhteensä yli 4,2 miljardia markkaa. Tätä taustaa vasten valtiovarainvaliokunta pitää tarkastusoikeuden laajentamista edellä kuvatulla tavalla perusteltuna.

Esityksen mukaan tarkastusvirastolla on oikeus tarkastaa valtion maksuliikettä, varojen käyttöä, omaisuuden hoitoa ja tilinpitoa hoitavia luottolaitoksia, yhteisöjä ja muita oikeushenkilöitä mainitun tehtävän hoidon selvittämiseksi. Tätä on perusteltu sillä, että valtiolla on oltava riittävät mahdollisuudet rahaliikenteensä turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseen.

Myös valtion maksuliikkeen hoidon tarkastusta koskeva erillissäännös on valiokunnan mielestä tarpeen. Maksuliikkeen hoito voidaan uskoa myös muulle kuin valtionyhtiön muodossa toimivalle yhteisölle. Lisäksi valtionyhtiöiden tarkastus tapahtuu eri näkökulmasta kuin valtion tehtäviä hoitavien yhteisöjen tarkastus. Säännöksen sanamuoto ja esityksen perustelut huomioon ottaen ei myöskään jää epäselväksi, mitä valtion maksuliikettä hoitavilla luottolaitoksilla tarkoitetaan. Maksuliikkeen hoito on valtion viranomaistehtävä, mutta se voidaan antaa kokonaan tai joiltakin osin sopimusperusteisesti jonkun tai joidenkin maksuliikettä harjoittavien luottolaitosten tai muiden oikeushenkilöiden hoidettavaksi.

Viranomaisiin ja muihin toimijoihin kohdistuvan tarkastuksen lisäksi voisi tarkastusviraston tarkastusoikeus tietyissä tapauksissa ulottua myös yksityisiin henkilöihin. Lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentissa on todettu, että tarkastusoikeutta ei ole siltä osin kuin yksityinen henkilö on saanut varoja tai muuta taloudellista tukea tai etua omiin henkilökohtaisiin tai perheensä tarpeisiin tai kotitaloutensa suoranaiseen tukemiseen. Perustelujen mukaan tarkastusoikeuden ulkopuolelle rajataan erilaisten perhe- ja sosiaalipoliittisten tulonsiirtojen muodossa annettava taloudellinen tuki yksityisten henkilöiden kulusmenoihin. Toisaalta tämän lainkohdan ja 3 §:n 2 momentin perustelujen mukaan tarkas-

tusoikeuden piiriin kuuluvat avustukset ja lainat, jotka annetaan asuntojen korjaamista varten, liike- tai ammattitoimintaan tai jotka välittömästi tai välillisesti hyödyttävät myös ulkopuolisia.

3 §. Tarkastusten suorittaminen. Lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentti koskee viraston oikeutta suorittaa yksityisen henkilön kotirauhan piiriin ulottuvia tarkastuksia. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että lakiehdotus ei sisällä perusoikeussuojaan puuttavalta lailta edellytetyjä tarkkuuden ja täsmällisyyden vaatimukset täyttäviä säännöksiä siitä, millaisissa tilanteissa tai millä edellytyksillä viranomaisella on oikeus toimittaa tarkastuksia henkilön kotirauhan piirissä tämän suostumuksella. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt suostumukseen viittaavan maininnan poistamista 3 §:n 2 momentista, jotta lakiehdotus voidaan tältä osin käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa tehtäväksi kyseisen muutoksen.

Perustuslain 10 §:n 3 momentissa säädetyn rajoituslausekkeen mukaisesti lailla voidaan säätää vain sellaisista kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä, jotka ovat välttämättömiä perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi. Kuten esityksen perusteluissa todetaan, tarkastusvirasto ei yleensä toimita tarkastuksia kummassakaan em. tarkoituksessa. Siten lain 3 §:n 2 momentti on ehdotetussa muodossaan ristiriidassa perustuslain 10 §:n 3 momentin kanssa. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntö huomioon ottaen tarkastusviraston tarkastusvaltuuksista voidaan kuitenkin säätää tavallisella lailla, jos tarkastusten toimittamisen sallittavuus perustuslaissa turvatu kotirauhan piiriin kuuluvissa eli pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa sidotaan siihen, että on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikotun tai rikottavan. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa tällaista tarkennusta 2 momenttiin. Samalla valiokunta ehdottaa säännöksen sanamuotoa "yksityisen henkilön kotirauhan piirissä" muutettavaksi muotoon "asunnossa".

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan, samoin kuin perustuslakiesityksestä antamassaan

mietinnössä (PeVM 10/1998 vp) esittänyt käsityksensä, jonka mukaan valtiontilintarkastajien ja tarkastusviraston välinen yhteistyö ei ole riskitiedossa riippumattomuusvaatimuksen kanssa. Yhteistyötä koskeva säännös on otettu samanaikaisesti käsittelyssä olleeseen valtiontilintarkastajien johtosääntöön. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa vastaavan säännöksen ottamista myös tarkastusvirastoa koskevan lain 3 §:ään uutena 4 momenttina.

4 §. Tietojen saanti. Tarkastusviraston tietojen saantioikeudesta säädetään perustuslain 90 §:n 3 momentissa. Sen mukaan valtiontalouden tarkastusvirastolla (ja valtiontilintarkastajilla) on oikeus saada viranomaisilta ja muilta valvontansa kohteina olevilta tehtävänsä hoitamiseksi tarvitsemansa tiedot. Tietojensaantioikeus laajentuisi nykyisestä siten, että tarkastusvirastolla olisi oikeus saada toiminnassaan tarvitsemiensa selvityksiä ja muita tietoja myös tarkastettavan tilintarkastajalta sekä Suomen Pankilta ja Kansaneläkelaitokselta.

Lakiehdotuksen 4 §:n 1 momentin mukaan tarkastusvirastolla olisi oikeus salassapitoa koskevien säännösten estämättä saada tarkastuksen kohteelta tarkastusviraston tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset asiakirjat, tiedot ja selvitykset. Kuten hallintovaliokunta on lausunnossaan todennut, perustuslakiin sisältyviin tiedonsaantioikeutta koskeviin säännöksiin ei sisälly mainintoja salassapitovelvollisuuden syrjäytymisestä. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin ottanut asiaan kantaa valtioneuvoston oikeuskansleria koskevan lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä (PeVM 6/2000 vp). Aikaisempaan kantaansa vedoten perustuslakivaliokunta on nyt ehdottanut 4 §:n säännöksistä poistettavaksi salassapitosäännösten ehdottomaan syrjäytymiseen viittaavat ilmaisut, joita on 1 momentin lisäksi 3 ja 4 momentissa. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa 4 §:ään edellä todettuja muutoksia. Samalla myös pykälän otsikkoa muutetaan.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt myös johdonmukaisena, että vastaavat tarkistukset tehdään 6 §:n 2 momenttiin sekä hallituksen esitykseen sisältyvän 3. lakiehdotuksen 2 a §:ään.

Perustuslakivaliokunta ei lausunnossaan ole yhtynyt esityksen perusteluissa esitettyyn käsitykseen, jonka mukaan tarkastusvirastolla on perustuslain nojalla oikeus saada tietoja tarkastettavien piiriin sinänsä kuuluvilta yksityiseltä taholta silloinkin, kun tämä itse ei ole tarkastuksen kohteena. Saadun selvityksen perusteella valtiovarainvaliokunta toteaa, ettei tarkastusviraston tehtävän hoitaminen edellytä tietojen saantia yksityisiltä tahoilta niissä tapauksissa, joissa tällaiset tahot eivät ole tarkastuksen kohteena.

5 §. Tarkastuskertomus. Valtiontalouden tarkastusvirastossa laadittu tarkastuskertomus voi sisältää salassapidettäviä tietoja. Tarkastuskertomus voidaan tästä huolimatta ehdotetun 5 §:n 1 ja 2 momentin mukaan antaa paitsi tarkastetulle ja sille ministeriölle, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu, myös valtiovarainministeriölle ja valtiontilintarkastajille. Eduskunnan asianomaiselle valiokunnalle voidaan 5 §:n 2 momentin mukaan antaa tarkastusta suoritettaessa saatuja salassapidettäviä asiakirjoja ja tietoja, jos se on tarpeen tarkastushavaintojen edellyttämien toimenpiteiden suorittamiseksi tai muutoin niiden tehtävien hoidon kannalta perusteltua. Kuten hallintovaliokunta on lausunnossaan todennut, ehdotettu 5 §:n 2 momentti (samoin kuin 6 §:n 2 momentti) on tarpeen sen vuoksi, että perustuslain 47 §:n 2 momentissa säädetty eduskunnan valiokunnan tiedonsaantioikeus kattaa tiedonsaamisen valtioneuvostolta ja ministeriöltä eikä säännös siten ole sovellettavissa valtiontalouden tarkastusvirastoon.

Hallintovaliokunta on katsonut, että viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetyistä hyvän tiedonhallintatavan vaatimuksesta voidaan puolestaan katsoa johtuvan sen, ettei salassapidettäviä tietoja saa laissakaan säädetyissä tapauksissa antaa laajemmin kuin se kussakin tilanteessa on tehtävien hoidon kannalta tarpeen.

Ehdotus ei muuttaisi tarkastusviraston tarkastusten suorittamista ja varsinaisten tarkastuskertomusten antamista koskevia nykyisiä menettelytapoja. Esitys sisältää säännökset tarkastusker-

tomusten antamisesta tarkastetulle ja ministeriölle, jonka toimialalle tarkastettu kuuluu sekä valtiovarainministeriölle ja valtiontilintarkastajille. Valiokunnan käsityksen mukaan nämä säännökset merkitsevät nykyisen käytännön kirjaamista lakiin. Valtiovarainvaliokunta pitää tiedonkulun parantamiseksi jatkossa tarpeellisenä tarkastuskertomusten lähettämistä tiedoksi myös eduskunnalle.

6 §. Eduskunnalle annettavat kertomukset. Monet valtiontaloutta ja sen hoitoa sekä talousarviota koskeneet muutokset ovat käytännössä kaventaneet eduskunnan budjettivaltaa. Toisaalta eduskunnan tarve saada ajankohtaista tietoa valtiontalouden hoidosta on lisääntynyt. Valtiontalouden ulkoista tarkastusta koskevan uudistuksen tavoitteena onkin mahdollisuuksien mukaan kompensoida eduskunnan budjettivallan kaventumista ja tuottaa eduskunnalle riittävästi ja oikea-aikaisesti sen budjettivallan tosiasiallisen käytön edellyttämää valvonta- ja tarkastustietoa valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta ja toteutumisesta sekä hallinnon toiminnasta. Valtioneuvoston tarkastustietoa koskevat tarpeet painottuvat erityisesti valtionyhteisön johtamiseen ja ministeriöihin, joiden vastuulla on hallituksen harjoittaman yhteiskunta-, hallinto- ja talouspolitiikan sekä valtion talousarvion toteuttaminen.

Hallituksen esityksen mukaan tarkastusvirasto raportoisi toiminnastaan eduskunnalle vuosittain annettavalla kertomuksella, joka sisältäisi tiedot viraston toiminnasta sekä lausunnon valtion tilinpäätöksestä ja talousarvion noudattamisesta. Mukana olisivat myös eduskunnan kannalta arvioituina keskeisimmät tarkastustulokset ja viraston kannanotot. Hyväksyessään tätä kertomusta koskevan valtiovarainvaliokunnan mietinnön eduskunnalla olisi mahdollisuus antaa palautetta tarkastusviraston toiminnasta ja kiinnittää sen huomiota eduskunnan budjettivallan kannalta merkittäviin kysymyksiin. Palaute annettaisiin valtiovarainvaliokunnan mietinnön muodossa ensisijaisesti tarkastusvirastolle. Vuosittaisen kertomuksen lisäksi tarkastusvirasto voi-

si antaa eduskunnalle tarvittaessa erilliskertomuksia.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että hallituksen esityksessä on kertomusmenettelyn osalta otettu huomioon sekä eduskunnan että valtioneuvoston tarpeet siten, että molemmat voivat hyödyntää tarkastustoiminnan tuloksia niille kuuluvissa tehtävissä ja päätöksenteossa.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu, ehdotus ei muuttaisi valtiontilintarkastajien kertomuksen käsittelyä eduskunnassa ja siinä esille tulleiden asioiden saattamista hallituksen vastattavaksi.

Edellä 4 §:n kohdalla todettuun viitaten valiokunta ehdottaa poistettavaksi 6 §:n 2 momentista salassapitosäännösten ehdottomaan syrjäytymiseen viittaavan ilmaisun.

7 §. Tarkastusviraston pääjohtaja. Hallituksen esityksessä on todettu, että tarkastusviraston riippumattomuus on erottamattomasti yhteydessä viraston johdon riippumattomuuteen. Tarkastusvirasto olisi päällikkövirasto, jota johtaisi pääjohtaja.

Pääjohtajan toimivaltuuksia voidaan ehdotuksen valossa pitää merkittävinä. Ehdotuksen mukaan pääjohtaja vastaisi virastolle säädettyjen tehtävien hoitamisesta ja viraston hallinnosta.

Pääjohtajan vahva asema viraston johdossa on hallituksen esityksessä kytketty tarkastusviraston riippumattomuuteen. Asema on haluttu järjestää siten, että riippumattomuus on myös tosiasiallisesti turvattu.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, ettei ehdotus sisällä lainkaan säännöksiä päätöksentekomenettelystä viraston yleisiä määräyksiä annettaessa ja ehdottaa, että asiasta säädettäisiin lailla. Valiokunta ehdottaa tällaista yleissäännöstä uudeksi 7 §:n 3 momentiksi.

8 §. Neuvottelukunta. Pykälässä säädettäisiin tarkastusvirastoon asetettavasta neuvottelukunnasta, jonka tehtävänä olisi ylläpitää ja kehittää tarkastusviraston yhteyksiä yhteistyötahoihin, tehdä aloitteita tarkastustoiminnan kehittämiseksi sekä seurata tarkastustoiminnan suuntautu-

mista, tuloksellisuutta ja palvelukykyä eri ohjaustahojen kannalta. Ehdotuksen mukaan neuvottelukunnan puheenjohtajana toimisi pääjohtaja.

Tähänkin saakka valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun asetuksen 4 §:n mukaan virastossa on voinut olla neuvottelukunta, jonka jäsenet valtioneuvosto nimittää. Valtioneuvosto ei ole kuitenkaan asettanut neuvottelukuntaa. Tarkastusviraston siirtyessä eduskunnan yhteyteen yhteistyöjärjestelmää halutaan kehittää ja säätää neuvottelukunta pakolliseksi. Kuten ehdotuksen perusteluissa on todettu, neuvottelukunta olisi lähinnä tarkastustoiminnan eri intressitahojen yhteydenpitoelin. Viitaten muun muassa riippumattomuusvaatimukseen on lähdetty siitä, että neuvottelukunnalla ei olisi päätösvaltaa.

Valtiovarainvaliokunta pitää neuvottelukunnan asettamista jatkossa tarpeellisena. Tarkastustoiminta ei voi olla irrallaan muusta yhteiskunnasta, vaan sen on seurattava aikaansa. Neuvottelukunta tarjoaa sopivan foorumin eri yhteistyötahojen mielipiteiden esille tuomiseen.

Myöskään perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt neuvottelukuntaa ongelmallisena tarkastusviraston perustuslaissa säädetyn riippumattomuuden kannalta. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin aiheellista harkita, tulisiko pykälän 1 ja 2 momentissa käytetty sana "ohjaustahot" väärinkäsitysten välttämiseksi korvata jollakin muulla asiayhteyteen paremmin sopivalla ilmaisulla. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa tämän tilalle ilmaisua "yhteistyötahot". Samalla kun valiokunta toteaa, että pääjohtajan tulee kuulua neuvottelukuntaan, se ehdottaa 8 §:n 1 momenttia muutettavaksi siten, että neuvottelukunta valitsisi puheenjohtajan keskuudestaan. Tämä korostaisi valiokunnan mielestä sopivalla tavalla myös neuvottelukunnan asemaa.

9 §. *Virkamiesten asema.* Lakiehdotuksen 9 §:n 1 momentissa todetaan tarkastusviraston virkamiehistä ja viroista olevan voimassa tässä laissa jäljempänä säädetyn poikkeuksin, mitä eduskunnan virkamiehistä annetussa laissa (1373/1994) säädetään. Viittaussäännöksistä johtuu, että tarkastusviraston pääjohtaja voi-

daan irtisanoa eduskunnan virkamiehistä annetun lain 23 §:n nojalla. Sen 2 momentin mukaan viranomaisen ei saa irtisanoa virkasuhdetta virkamiehestä johtuvasta syystä, ellei tämä syy ole erityisen painava.

10 §. *Pääjohtajan valinta, toimikausi ja kelpoisuusvaatimukset.* Valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan valintatapa on jo ratkaistu eduskunnan uuden työjärjestyksen 16 §:n 3 momentissa. Pääjohtajan valitsee eduskunta sen jälkeen, kun virka on ollut haettavana ja valtiovarainvaliokunta on arvioinut hakijoita. Jos virkaan on useampia hakijoita, toimitetaan valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan vaali. Valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä, että tämän esityksen kanssa samanaikaisesti käsiteltävässä lisätalousarviossa tehtävällä ratkaisulla mahdollistetaan ensimmäinen pääjohtajan vaali jo kuluvan vuoden syksyllä. Siten eduskunnan valitsema pääjohtaja voisi aloittaa työnsä välittömästi tarkastusviraston siirtyessä eduskunnan yhteyteen 1.1.2001.

Ehdotuksessa on lähdetty siitä, että pääjohtaja valittaisiin toistaiseksi ja häneen sovellettaisiin eräin poikkeuksin eduskunnan virkamiehistä annettua lakia. Hallituksen esityksen perusteluissa on viitattu viranhoidon jatkuvuuteen ja siihen, että pääjohtajan virassapysymisoikeus muodostuu riittävän vahvaksi. Pääjohtajan tehtävien hoidon jatkuvuuden todetaan esityksessä vahvistavan osaltaan edellytyksiä riippumattomaan toimintaan.

Perustuslakivaliokunta ei ole lausunnossaan nähnyt valtiosäännön kannalta estettä sille, että viraston pääjohtaja valitaan virkaan toistaiseksi. Toisaalta se on katsonut, että virka voidaan laila säätää myös määräaikaiseksi, kunhan viraston riippumattomuudesta johtuvat vaatimukset otetaan toimikauden pituudesta säädettäessä asianmukaisesti huomioon. Perustuslakivaliokunnan tavoin valtiovarainvaliokunta pitää viran määräaikaisuutta perusteltuna ja ehdottaa pääjohtajan toimikaudeksi kuutta vuotta. Määräaikaisuutta puoltavat myös pääjohtajan laajat toimivaltuudet.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että tarkastusviraston pääjohtaja kuuluu virkamiehiin, joiden valtion virkamieslain yleissäännöksen mukaisesti on tehtävä selvitys sidoksistaan. Valiokunta ehdottaa 10 §:n 3 momenttiin otettavaksi tästä nimenomaisen säännöksen.

11 §. Virkojen perustaminen, lakkauttaminen ja muuttaminen. Lakiehdotuksen mukaan pääjohtajan virkaa lukuun ottamatta tarkastusviraston virkojen perustamisesta, muuttamisesta ja lakkauttamisesta päättäisi tarkastusvirasto kuten nykyisinkin. Hallitus perustelee tätä eduskunnan muista virastoista ja laitoksista poikkeavaa menettelyä tarkastusviraston poikkeavalla asemalla. Lisäksi se katsoo päätösvallan antamisen tarkastusvirastolle tukevan viraston toiminnallista ja hallinnollista riippumattomuutta.

Perustuslakivaliokunnan mielestä tarkastusviraston riippumattomuus ei välttämättä edellytä päätösvallan osoittamista po. asioissa virastolle itselleen. Valiokunta on viitannut tässä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan, jossa virkojen perustamisesta, lakkauttamisesta ja muuttamisesta päättää kansliatoimikunta.

Hallintovaliokunta on lausunnossaan todennut, ettei ole ilmennyt hyväksyttävää syytä, minä vuoksi tarkastusviraston säännökset tältä osin voisivat poiketa muista eduskunnan virastoja koskevista säännöksistä. Virkamiehiä koskevan sääntelyn tulee olla yhdenmukainen eduskuntakokonaisuudessa. Hallintovaliokunta on nähnyt tällä seikalla yhteyden tasapuoliseen ja oikeudenmukaiseen henkilöstöpolitiikkaan. Se ehdottaa, että 11 § hylättäisiin, jolloin virkojen perustaminen, lakkauttaminen ja muuttaminen jää eduskunnan virkamiehistä annetun lain varaan.

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että sillä, millaisia virkoja tarkastusvirastossa on ja kuinka paljon, on selkeä yhteys viraston selviämiseen tehtävistään. Pääjohtaja viraston päällikkönä on vastuussa siitä, että virasto saavuttaa tulostavoitteensa. Pääjohtajalla tulee olla myös työvälineet virastonsa johtamiseen ja virat ovat merkittävä osa välinevalikoimaa. Virkojen perustaminen tapahtuisi joka tapauksessa talousarvion rajoissa. Tarkastusviraston talousarvio olisi osa eduskun-

nan talousarviota ja kulkisi valmisteluvaiheessa kansliatoimikunnan kautta. Saadun selvityksen mukaan virkojen perustamisista, lakkauttamisista ja muuttamisista on noin 135 työntekijän virastossa vuoden mittaan varsin runsaasti. Ei ole tarkoituksenmukaista rasittaa kansliatoimikuntaa tällä hallintorutiinilla. Olisi myös epätodennäköistä, että kansliatoimikunta käytännössä puuttuisi viraston ehdotuksiin. Valtiovarainvaliokunta katsoo, että virkojen perustaminen tarkastusviraston päätöksellä tukee virastolle perustuslaissa turvattua hallinnollista riippumattomuutta. Valiokunta ei siten tältä osin pidä poikkeamista hallituksen esityksestä perusteltuna.

13 §. Hallintomenettely. Esityksen tarkoituksena on, että virkamiehen esteellisyyteen sovellettaisiin myös tarkastustoiminnassa hallintomenettelylain 10 ja 11 §:n säännöksiä. Ehdotettu säännöksen sanamuoto on kuitenkin epäselvä sen vuoksi, että hallintomenettelylakia ei lähtökohtaisesti sovelleta lainkaan niin sanottuun tosiasialliseen hallintoon, johon tarkastustoiminta luetaan, jollei se välittömästi liity hallintoasian valmisteluun. Valiokunta ehdottaa säännöksen sanamuotoa täsmennettäväksi.

17 §. Rikoksesta ilmoittaminen ja salassa pidettävien tietojen antaminen. Lakiehdotuksen 17 § sisältää säännökset rikoksesta ilmoittamisesta sekä salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta rikoksen selvittämistä ja syytteeseen saattamista varten. Kuten hallintovaliokunta on todennut, pykälä on soveltamisalaltaan laaja ja sen 1 ja 3 momentissa asetetaan velvollisuuksia ja oikeuksia muillekin viranomaisille kuin tarkastusvirastolle. Ehdotetussa 17 §:n 2 momentissa tarkastusviraston ilmoitusvelvollisuus ja tiedonanto-oikeus on liitetty viranomaisen toiminnassa tehtyyn, viranomaistahojen hoitamiin tai sen vastattavina oleviin varoihin tai omaisuuteen kohdistuneeseen rikokseen. Hallintovaliokunnan lausuntoon pohjautuen valiokunta toteaa, että ilmaisulla lienee tarkoitettu rajata säännösten soveltamisalan ulkopuolelle viranomaistahojen ulkopuolisten tekemät rikokset. Säännöksen

sanamuotoa ei ehdoteta tämän johdosta muutettavaksi.

18 §. (Uusi). Muutoksenhaku. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että valtiontalouden tarkastusvirasto tekee eräitä hallintopäätöksiä, joiden osalta lakiin ei ole ehdotettu otettavaksi säännöksiä muutoksenhakuoikeudesta. Tällaisia ovat esimerkiksi ehdotuksen 12 §:ssä tarkoitetut virkamiehen oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat päätökset. Hallintovaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota samaan asiaan.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Muutoksenhakuoikeus kuuluu myös perustuslain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin hyvän hallinnon takeisiin.

Valtiovarainvaliokunta ehdottaa muutoksenhakuoikeutta koskevaa säännöstä otettavaksi uuteen 18 §:ään, jolloin jäljempänä tulevien pykälän numerointi muuttuu vastaavasti.

20 § (19). Työjärjestys ja muut määräykset. Pykälän 3 momentissa säädetään tarkastusviraston valtuudesta antaa tarkempia määräyksiä tarkastuksissa noudatettavista menettelytavoista. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että säännös on tarpeettoman avoin. Valtuus on perustuslakivaliokunnan mielestä syytä rajata koskemaan esimerkiksi tarkastuksissa noudatettavaa hyvää tarkastustapaa sen selventämiseksi, ettei virastolla ole oikeutta antaa tarkastuksissa noudatettavista menettelytavoista yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita koskevia eikä muita lain alaan kuuluvia määräyksiä. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa pykälään tällaista tarkennusta.

22 § (21). Siirtymäsäännökset. Valiokunta toteaa, että säännösten tarkoituksena on turvata nykyisen tarkastusviraston henkilöstön aseman siirtyessä eduskunnan yhteyteen. Pykälän 3 momentin säännös on hallituksen esityksen perusteluissa todetun mukaisesti tarpeen lähinnä sen vuoksi, että pääjohtajan virkaa ei ehdoteta siirrettäväksi muiden virkojen tavoin.

2. Laki eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamisesta

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan huomauttanut, että 2. lakiehdotuksen 23 a §:n takia on eduskunnan virkamiehistä annetun lain 52 §:n 3 momenttia muutettava niin, että siitä poistetaan virkamiehen irtisanomista ja virkasuhteen purkamista koskevat kohdat. Valtiovarainvaliokunta ehdottaa tehtäväksi tämän muutoksen.

Valtiovarainvaliokunnan käsittelyssä samanaikaisesti olevassa valtioneuvoston johtosäännössä (PNE 2/2000 vp) kanslian esimiehenä toimivan tarkastusneuvoksen virka muutetaan valiokunnan ehdotuksesta kansliapäälliköksi. Tarkastusneuvoksen virka on niin sanottu erittelyvirka, joten nimikkeen muuttaminen vaatii talousarviossa tehtävän päätöksen lisäksi myös eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamisen. Valiokunta ehdottaa tällaista muutosta eduskunnan virkamieslain 4 §:n 2 momenttiin ja 24 §:ään.

3. Laki valtioneuvoston tarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annetun lain muuttamisesta

Edellä 1. lakiehdotuksen 4 §:n kohdalla todettuun viitaten valiokunta ehdottaa 3. lakiehdotuksen 2 a §:stä poistettavaksi salassapitosäännösten ehdottomaan syrjäytymiseen viittaavan ilmaisan.

6.—9. lakiehdotus

Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valtiovarainvaliokunta ehdottaa, että 6.—9. lakiehdotus hylätään.

13. Laki kansaneläkelain 54 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että kansaneläkelaitoksen toiminta ei nyt kuulu miltään osin kummankaan valtiontalouden ulkoisen tarkastuselimen tarkastuksen piiriin siitä huolimatta, että se vaikuttaa suoraan valtion ta-

lousarvioon ja sen rahoitukseen. Tätä tilannetta ei pidetä valtiontalouden hoidon ja ohjauksen kannalta tyydyttävänä ja hallitus pitääkin tärkeänä erillisen selvityksen käynnistämistä siitä, onko Kansaneläkelaitoksen toiminta ja miltä osin saatettava valtiontalouden ulkoisen tarkastuksen piiriin.

Edellä todettua kantaansa hallitus on perustellut sillä, että kysymys on eduskunnan vastattavana olevan laitoksen toiminnasta ja muutosehdotus edellyttäisi puuttumista laitoksen nykyiseen valvontajärjestelmään. Tästä huolimatta hallitus on katsonut mahdolliseksi esittää muutosta kansaneläkelain 54 §:ään. Säännöksestä poistettaisiin maininta tarkastusviraston viranhaltijan valitsemisesta Kansaneläkelaitoksen tilintarkastajaksi. Säännösmuutoksen jälkeen tarkastusviraston virkamiehen valinta laitoksen tilintarkastajaksi harkittaisiin erikseen.

Valiokunta katsoo, että Kansaneläkelaitoksen valtuutetut voivat tilintarkastajia valitessaan käyttää vapaata harkintavaltansa ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä.

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

valtiontalouden tarkastusvirastosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Asema, tehtävät ja tarkastusoikeudet

1—2 § (Kuten HE)

3 § Tarkastusten suorittaminen

(1 mom. kuten HE)

Säättämisjärjestys

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että perustuslaki-valiokunnan säättämisjärjestyksestä tekemät huomautukset 1. lakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin ja muutoksenhakuoikeutta koskevan säännöksen osalta on otettu huomioon. Näin ollen lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säättämisjärjestyksessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella valtiovarainvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 4., 5. sekä 10.—13. lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina,

että 1.—3. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että 6.—9. lakiehdotus hylätään.

Tarkastusvirastolla on oikeus suorittaa tarkastukset 2 §:ssä mainittujen tarkastettavien tiloissa ja tarkastettavat ovat velvollisia tarvittaessa avustamaan tarkastuksen suorittajaa. Asunnossa tarkastus voidaan suorittaa (poist.) vain, jos se on välttämätöntä 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen seikkojen selvittämiseksi ja jos on perusteltua syytä epäillä varojen käytöstä annettuja säännöksiä rikotun tai rikottavan.

(3 mom. kuten HE)

Valtiontalouden tarkastusvirasto voi toimia yhteistyössä valtiontilintarkastajien kanssa. (Uusi)

4 §

(Poist.) Tietojen saanti

Tarkastusvirastolla on *(poist.)* oikeus saada viranomaisilta ja muilta 2 §:ssä tarkoitetuilta viipymättä ne asiakirjat, selvitykset ja muut tiedot, jotka ovat tarpeen tarkastusvirastolle säädetyn tehtävän hoitamiseksi.

(2 mom. kuten HE)

Tarkastusvirastolla on *(poist.)* oikeus saada viipymättä tarkastettavan tilintarkastajalta kaikki ne tarkastettavaa koskevat tarkastuksen kannalta tarpeelliset jäljennökset ja tallenteet sekä muut asiakirjat ja tiedot, jotka tilintarkastajalla on hallussaan, samoin kuin jäljennökset tilintarkastajan laatimista muistioista, pöytäkirjoista ja muista tilintarkastuksessa laadituista tarkastettavan toimintaa koskevista asiakirjoista.

Tarkastusvirastolla on lisäksi *(poist.)* oikeus saada toiminnassaan tarvitsemansa selvitykset ja muut tiedot Suomen Pankilta ja kansaneläkelaitokselta.

5 §

(Kuten HE)

6 §

Eduskunnalle annettavat kertomukset

(1 mom. kuten HE)

Eduskunnan asianomaisella valiokunnalla on *(poist.)* oikeus saada tarkastusvirastolta sen kertomusten käsittelyssä tarvitsemiaan tietoja tarkastustoiminnasta.

2 luku

Hallinto

7 §

Tarkastusviraston pääjohtaja

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Pääjohtaja ratkaisee toimivaltaansa kuuluvat asiat esittelystä. (Uusi)

8 §

Neuvottelukunta

Tarkastusvirastossa on neuvottelukunta, jonka tehtävänä on ylläpitää ja kehittää tarkastusviraston yhteyksiä yhteistyötahoihin, tehdä aloitteita tarkastustoiminnan kehittämiseksi sekä seurata tarkastustoiminnan suuntautumista, tuloksellisuutta ja palvelukykyä eri yhteistyötahojen kannalta. *Neuvottelukunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan.*

Tarkastusvirasto kutsuu neuvottelukunnan jäseneksi enintään kolmen vuoden määräajaksi kerrallaan valtiontalouden keskeisten yhteistyötahojen edustajia sekä finanssiviraston ja julkisen talouden asiantuntijoita. Tarkastusviraston henkilöstö valitsee keskuudestaan enintään kolmen vuoden määräajaksi yhden neuvottelukunnan jäsenen.

3 luku

Virkamiehet ja virat

9 §

(Kuten HE)

10 §

Pääjohtajan valinta, toimikausi ja kelpoisuusvaatimukset

Eduskunta valitsee tarkastusviraston pääjohtajan. Valinnasta säädetään tarkemmin eduskunnan työjärjestyksessä (40/2000). *Pääjohtajan toimikausi on kuusi vuotta. Pääjohtajan toimikausi jatkuu kunnes seuraavassa vaalissa valittu pääjohtajan toimikausi alkaa. Virkaan valittu vapautuu valtion viran hoitamisesta siksi ajaksi, jona hän on pääjohtajana.*

(2 mom. kuten HE)

Tarkastusviraston pääjohtajan virkaan valittu on annettava valtion virkamieslain (750/1994) 8 a §:n 1 momentissa tarkoitettut tiedot eduskunnalle sekä ilmoitettava viivytyksettä

näissä tiedoissa tapahtuneet muutokset ja niissä havaitut puutteet.

11—12 §
(Kuten HE)

4 luku

Menettely

13 §
Hallintomenettely

Hallintoasioiden käsittelyyn *tarkastusvirastossa* sovelletaan, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään. *Lain 10 ja 11 §:ää sovelletaan myös tarkastustoiminnassa virkamiehen esteellisyyteen.*

14—17 §
(Kuten HE)

5 luku

Erinäiset säännökset

18 § (*Uusi*)
Muutoksenhaku

Tarkastusviraston hallintoasiassa tekemästä päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen sen mukaan kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

19 (18) §
(Kuten HE)

20 (19) §
Työjärjestys ja muut määräykset

(1 ja 2 mom. kuten HE)
Tarkastusvirasto antaa tarkastustoimintaansa ja sen suunnittelua sekä tarkastuksissa *noudatettavaa hyvää tarkastustapaa* koskevia tarkempia määräyksiä.

21 ja 22 (20 ja 21) §
(Kuten HE)

2.

Laki

eduskunnan virkamiehistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eduskunnan virkamiehistä 22 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1373/1994) 1 §:n 2 momentti, 4 §:n 2 momentti, 24 § ja 52 §:n 3 momentti sellaisina kuin niistä on 1 §:n 2 momentti, 4 §:n 2 momentti ja 24 § laissa 743/1996, sekä lisätään lakiin uusi 23 a § seuraavasti:

1 §
(Kuten HE)

4 §

Seuraavia virkoja sekä niitä virka-asemaltaan vastaavia tai ylempiä virkoja ei saa perustaa, lakkauttaa eikä niiden nimeä muuttaa, ellei kukaan virkaa ole valtion talousarviossa eritelty:
(1 kohta kuten HE)

2) valtiontilintarkastajain kanslia: *kanslia-päällikön ja tarkastusneuvoksen virat*;
(3—5 kohta kuten HE)

23 a §
(Kuten HE)

24 § (*Uusi*)

Sen lisäksi, mitä 23 §:n 2 momentissa säädetään irtisanomisen perusteista, voidaan seuravat virkamiehet irtisanoa, kun siihen on syytä:

1) eduskunnan kanslia: eduskunnan pääsihteeri, eduskunnan apulaispääsihteeri, eduskunnan hallintojohtaja, eduskunnan lainsäädäntöjohtaja ja kansainvälisten asiain yksikön johtaja;

2) valtiontilintarkastajain kanslia: *kanslia-päällikkö*;

3) eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia: kansliapäällikkö; sekä

4) Eduskunnan kirjasto: ylikirjastonhoitaja.

52 § (*Uusi*)

— — — — —
Virkamiesyhdistyksen ja luottamusmiehen kuulemisesta, ennen kuin virkamiehen lomauttamisesta (*poist.*) tai virantoimituksesta pidättämisestä (*poist.*) tehdään päätös, voidaan määrätä kansliatoimikunnan päätöksellä.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001, *tämän lain 4 §:n 2 momentin 2 kohta ja 24 § kuitenkin jo 1.7.2000*. Toimenpiteisiin valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtajan viran perustamiseksi 31 päivästä joulukuuta 2000 lukien lain 4 §:n 2 momentin edellyttämässä järjestyksessä voidaan kuitenkin ryhtyä ennen lain voimaantuloa.

3.

Laki

valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtiontilintarkastajain oikeudesta tarkastaa eräitä valtion tukitoimia 1 päivänä heinäkuuta 1988 annetun lain (630/1988) nimike ja
lisätään lakiin uusi 2 a § seuraavasti:

Laki

valtiontilintarkastajain eräistä tarkastus- ja tiedonsaantioikeuksista

2 a §

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain (/2000) 19 §:ssä tarkoitettu yhtiö sekä ministeriö, jonka hallinnonalaan yhtiö kuuluu, sa-

moin kuin valtiontalouden tarkastusvirasto ovat (*poist.*) velvollisia antamaan valtiontilintarkastajille näiden pyytämät yhtiötä koskevat asiakirjat, selvitykset ja muut tiedot.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Maria Kaisa Aula /kesk	Sakari Smeds /skl
vpj.	Kari Rajamäki /sd (osittain)	Irja Tulonen /kok (osittain)
jäs.	Olavi Ala-Nissilä /kesk (osittain)	Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
	Pirjo-Riitta Antvuori /kok (osittain)	Kari Uotila /vas (osittain)
	Jorma Huuhtanen /kesk	Jukka Vihriälä /kesk (osittain)
	Timo Ihamäki /kok (osittain)	vjäs. Ulla Anttila /vihr (osittain)
	Reijo Laitinen /sd	Ulla Juurola /sd (osittain)
	Hanna Markkula-Kivisilta /kok (osittain)	Ossi Korteniemi /kesk (osittain)
	Tuija Nurmi /kok (osittain)	Mikko Kuoppa /vas
	Virpa Puisto /sd (osittain)	Markku Laukkanen /kesk (osittain)
	Ola Rosendahl /r (osittain)	Pirkko Peltomo /sd (osittain)
	Matti Saarinen /sd	Anu Vehviläinen /kesk (osittain)
	Anni Sinnemäki /vihr (osittain)	Ulla-Maj Wideroos /r (osittain).

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja.

VaVM 10/2000 vp — HE 39/2000 vp